

**Забезпечення функціонування читання
як складника загальнокультурної компетентності
іноземних здобувачів вищої освіти**

Ушакова Н.І.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Харків, Україна

e-mail: ushakova.khnu@gmail.com

Ситуація читання належить до природних когнітивно-діяльнісних ситуацій у житті дорослої людини. Гуманізація та гуманітаризація вищої освіти, освіта упродовж життя передбачають необхідність розвитку та вдосконалення читацької компетентності, яка є невід'ємним складником загальної культурної та освітньої компетентності незалежно від конкретної спеціальності, яку опановує здобувач певного освітнього рівня.

У річищі формування загальнокультурної компетентності, що має бути обов'язковою характеристикою випускника закладу вищої освіти, актуальним є розвиток розумових здібностей студентів і магістрантів, що найбільш ефективно здійснюється під час самостійної діяльності.

Така діяльність є найбільш природною із гносеологічної точки зору, бо постановка завдання, здійснення діяльності, її контроль і корекція виконуються однією людиною. У традиційному навчальному процесі діяльність розподіляється між викладачем і учнем, а їхня взаємодія здійснюється на основі ще одного складника – навчальних матеріалів: підручника, посібника, контрольних матеріалів, електронних засобів навчання тощо. Результатом такого навчання є конкретна група знать, навичок, умінь, що закладені у робочій навчальній програмі певної дисципліни. Між тим таке навчання апріорі не може привести до потрібного результату – сформованості вмінь самостійної діяльності, зокрема самостійного читання, розуміння тексту на рівні смислу.

Читання іноземною мовою здійснюється як повноцінний пізнавальний процес у випадку взаємодії під час звернення до тексту кількох взаємопов'язаних груп навичок і вмінь: лінгвістичних, операційних, інтерпретаційних, а також умінь культури читання, користування

інформаційним апаратом книги. Якщо мова йде про тексти соціокультурної сфери спілкування, зокрема художні, то актуальними стають країнознавчі, лінгвокраїнознавчі, літературознавчі знання, навички та вміння.

Під час читання працюють засоби оформлення висловлювання, що доступні зоровому сприйняттю: слова, їхні частини (словотворчі та словозмінні морфеми), порядок слів, структура речень. Засоби оформлення смислових відношень, що притаманні усному мовленню, – наголос, інтонацію, паузи, логічний наголос – читач має домислити на основі розділових знаків. Це галузь функціонування лінгвістичних знань і вмінь.

Група операційних умінь виокремлюється у зв'язку з тим, що у психологічній структурі діяльності її змістовий та процесуальний складники нерозривно пов'язані.

У навчальній ситуації взаємодії викладача і студента формуються та функціонують лінгвістичні та операційні вміння. На думку науковців [5; 6], такі вміння забезпечують повноту та точність сприйняття. Між тим підсумком розуміння вважають його глибину, що може бути досягнута лише під час функціонування інтерпретаційних умінь [7].

Завершеність пізнавального процесу в ситуації читання (як у будь-якій навчальній та пізнавальній ситуації) може бути досягнута за умов функціонування вмінь когнітивного порядку, які в когнітивній психології отримали назву когнітивних метапроцедур. Це універсальні розумові дії аналізу, синтезу, антиципації, порівняння, метафоризації тощо. Для осмислення змісту тексту такі процедури поєднуються в певні набори, або структурні модулі.

Головний принцип роботи на смисловому рівні тексту під час навчання когнітивних метапроцедур полягає в урахуванні характеру логічного зв'язку посилення, що надається у тексті, та результату його осмислення – елемента інтерпретації. Такий зв'язок має бути експлікований за допомогою завдань, виконання яких підводить до використання метапроцедур.

Комплексне забезпечення реалізації завдань інтерпретації тексту під час навчання самостійного читання іноземною мовою вимагає присутності в методичному апараті, що допомагає осмислити текст, лінгвістичних, операційних, інтерпретаційних складників. Взаємодія таких складників забезпечить концептуальну реконструкцію змісту читачем-інофоном.

Крім того, адекватна інтерпретація і концептуальна реконструкція тексту буде виконана лише за умов здійснення самоконтролю та самокорекції, що формуються під час порівняння результату власної інтерпретації і наданого еталону.

Самостійне звернення до тексту, що має названі види методичних опор, сформує потребу та вміння бачити ці елементи тоді, коли вони не будуть представлені експліцитно. Функціонування пізнавальних механізмів під час самостійного читання буде більш повноцінним ніж у ситуації читання під керівництвом викладача.

Література

1. Андрущенко В. Освіта в пошуку нових стратегій мислення // Вища освіта України. – 2003. – №2. – С. 5–6.
2. Анисимов О. С. Акмеология и методология: проблемы психотехники и мыслетехники. – М.: Экономика, 1998. – 772 с.
3. Бабайлова Э. А. Текст как продукт, средство и объект коммуникации при обучении неродному языку. – Саратов: изд-во Саратов. ун-та, 1987. – 152 с.
4. Бобрышева И. Е. Модель коррекции заданий и упражнений с учетом культурно-типологических стилей учебно-познавательной деятельности / И.Е. Бобрышева // Рус. яз. за рубежом. – 2004. – №1. – С.31–34.
5. Добраев Л. П. Смысловая структура учебного текста и проблемы его понимания. – М. : Педагогика, 1982. – 176 с.
6. Кузьменко О. Д. Стратегии и тактики чтения и категории чтецов // Смысловое восприятие речевого сообщения. – М. : Наука, 1976. – С.204–210.
7. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту: Навч. посібник для студентів старш. курсів ф-тів англ. мови. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 272 с.
8. Познавательные действия в современной науке/ Редколл. Ю. А Харин (отв. ред.) [и др.]. – Минск: Наука и техника, 1987. – 200 с.
9. Ушакова Н.И. Формирование у образовательных мигрантов учений самостоятельной деятельности средствами учебника по языку обучения // Академическая адаптация образовательных мигрантов в стране обучения: монография [под ред. Н.И. Ушаковой]. – Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2017. – С.92–104.